

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
© Редакційна колегія, 2020
© Вид-во Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова, 2020

Матвієнко О. В., Цихмейструк О. М.

ВИЯВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТА В ПРОЦЕСІ АКРЕДИТАЦІЇ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ

Для здійснення освітньої діяльності заклади вищої освіти проходять процедуру акредитації, яка підтверджує право освітньої установи здійснювати навчальну та наукову діяльність в межах освітньої програми.

В тлумачному словнику акредитація трактується як “процес присвоєння навчальному закладу або програмі певного статусу, що відповідає критеріям якості освіти” [2, 3].

Система забезпечення закладом вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) за його поданням оцінюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти на предмет її відповідності вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти, що затверджуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти [1].

Виїзна експертиза здійснюється згідно програми візиту протягом трьох робочих днів та передбачає зустрічі експертів з фокус-групами адміністрації, представниками структурних підрозділів факультету, викладачами, роботодавцями, органами студентського самоврядування та здобувачами освіти ОП. Експертна група для виїзду формується у складі трьох учасників, один з яких – це здобувач освіти цієї ОП іншого університету. Таким чином, процес акредитації охоплює інтереси всіх стейкхолдерів, включаючи і студентство, а студент може бути залучений до процесу акредитації в кількох іпостасях – як експерт Національного агентства, або як учасник фокус-групи (здобувач цієї освітньої програми чи представник органів студентського самоврядування).

Наша **мета** – з’ясувати, яким чином здобувачі освіти можуть бути залучені до процесу покращення якості вищої освіти та виявити шляхи вияву громадянської зрілості студента в процесі як моніторингу, так і розвитку освітньої програми.

Йдеться не тільки про обізнаність студентів щодо своїх прав, але й навчальної, наукової і громадської активності, відповідальності за проектування індивідуальної стратегії розвитку професіоналізму, сприяння покращення ефективності навчального процесу, створення креативного і сприятливого освітнього простору, мотивації до наукової та адміністративної діяльності. В подібній діяльності здобувачі освіти активно виявляють громадянську зрілість, яка в науковому контексті розглядається як наслідок формування громадянської компетентності та передбачає соціальні цінності (національна та культурна ідентичність, відповідальність, обов’язок, відданість державі (а в даному випадку – структурного підрозділу)) та особистісні якості (цілеспрямованість, організованість, самостійність, працьовитість та здатність до прогнозування наслідків діяльності).

Компоненти громадянської зрілості є професійно значущими характеристиками, які зумовлюють успішність професійного становлення

майбутніх учителів: почуття громадянського обов'язку, патріотизм, просуспільна діяльність, інтерес до суспільно-політичного життя та участь у житті суспільства, національна і планетарна свідомість. [5, с. 64]. Вважається, що високий рівень громадянської зрілості впливає на формування в педагога індивідуального стилю викладання, забезпечення стратегічних рішень на шляху до формування демократичної культури спілкування та вдосконалення освітнього середовища, досягнення суспільного блага задля забезпечення життєдіяльності наступних поколінь.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти розробило 9 критеріїв для акредитації освітніх програм ОКР бакалавра та магістра, а також десятий для освітніх програм доктора філософії: проектування та цілі ОП; структура та зміст ОП; доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання; навчання і викладання за освітньою програмою; контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність; людські ресурси; освітнє середовище та матеріальні ресурси; внутрішнє забезпечення якості ОП; прозорість та публічність; навчання через дослідження [4].

Розглянемо кілька критеріїв, де здобувачі освіти можуть здійснювати значний вплив на удосконалення освітньої діяльності і в межах своєї ОП, і в межах факультету.

В критерії “Структура та зміст освітньої програми” міститься такий пункт, як можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами освіти навчальних дисциплін (обсяг – близько 25%). Процедуру вибору дисциплін викладено в Положенні про порядок вільного вибору навчальних дисциплін здобувачами вищої освіти у закладах вищої освіти. На основі співбесід зі студентами за результатами чотирьох проведених експертиз студентами було підтверджено активну участь у процесі вибору дисциплін. Хоча, вибір надається з переліку дисциплін різноманітної тематики, студенти часто обирають дисципліни, дотичні до їхньої спеціальності.

Також зміст освітньої програми включає відповідність набуття здобувачами освіти соціальних навичок заявленим цілям, а критерій “Навчання і викладання за освітньою програмою” включає відповідність форм та методів заявленим програмним результатам. Виявлено, що розвиток *soft skills* реалізується на заняттях, де організований освітній процес містить ефективний підбір методів та форм, та не залежить від дисципліни. Так, студенти ОП “Початкова освіта” та “Педагогіка вищої школи” виокремили “Основи каліграфії”, “Інноваційні технології навчання у початковій школі”, як осередок розвитку соціальних навичок через імплементацію певних практичних завдань.

Зазначимо, що сучасний освітній ландшафт в межах конкретних ОП дозволяє цілком реалізувати *soft skills* для подальшої професійної діяльності. Зокрема, зокрема в межах ОП “Педагогіка вищої школи” медичного ЗВО організація освітнього процесу забезпечує педагогічно обґрунтовану поведінку в конфліктних ситуаціях, здатність взаємодіяти в полікультурному середовищі, здатність працювати в міжнародному контексті та спілкуватися іноземною мовою, формування умінь і навичок не тільки викладацької діяльності, а й здатність психолого-комунікативних умінь роботи з пацієнтом, що є складовою професійної компетентності викладачів ЗВО медичного профілю. Уміння працювати в команді формується за рахунок проектного навчання, моделювання педагогічних ситуацій,

аналізу власного викладацького досвіду здобувачів освіти, що сприяє підвищенню рівня громадянської зрілості студента [3, с. 11].

Органи студентського самоврядування активно долучаються до розвитку освітнього простору, що передбачає роботу молодіжних центрів, центру інноваційних технологій, організацію майстер-класів та тренінгів як з культури академічної доброчесності, так і з вдосконалення соціальних навичок студентів.

В нормативно-правовій базі університетів міститься інформація про перезарахування результатів неформальної та інформальної освіти в кількість балів у межах окремих дисциплін. За результатами інтерв'ювання, значна кількість студентів навчається на освітніх платформах, такі як Prometheus, Ed Era, Courseria, Всеосвіта тощо, але в робочих програмах (силабусах) деяких дисциплін це не враховується. З метою підвищення мотивації студентів до самонавчання, самоорганізації та саморозвитку акцентуємо увагу на розробці критеріїв оцінювання в межах окремих тем окремих дисциплін, які б враховували результати неформальної освіти за дотичною тематикою до дисциплін, оскільки з боку студентів це вияв громадянської свідомості та активності.

Перехід від робочої програми до силабусу зумовлений необхідністю укладання своєрідного контракту (договору) між викладачем та студентом, де чітко прописані предмет договору (тематика), обов'язки та відповідальність сторін (завдання та дедлайни), критерії оцінювання, умови договору (форми, методи, часові рамки), як потребу на ринку праці конкурентоспроможного фахівця, що усвідомлюватиме власну відповідальність за практичну діяльність, результат, наслідки та подальшу перспективу для розвитку. Своєрідна "гра" сприяє розвитку громадянської зрілості студента, як активного учасника освітнього процесу, а також і діяча, що має вплив на життєдіяльність факультету в цілому та несе безпосередню відповідальність за результати власної діяльності для зростання особистісного професіоналізму та досягнення суспільного блага університету, створення сучасного демократичного освітнього простору закладу.

Сучасні реалії освітньої діяльності в умовах епідеміологічної ситуації підштовхнули освітню спільноту до вдосконалення дистанційного навчання, що забезпечить в подальшому якісний онлайн-зв'язок між суб'єктами освітнього простору, а налагодження зв'язку викладач-студент-роботодавець сприятиме усвідомлення здобувачем освіти вимог ринку праці та будування індивідуальної освітньої траєкторії з перших днів перебування в університеті відповідно до запиту роботодавців.

Отже, вияв громадянської зрілості студента здійснюється шляхом:

- залучення студентів до формування індивідуальної освітньої траєкторії (заклучення контракту, проведення опитувань, вибір дисциплін, врахування результатів неформальної та інформальної освіти);

- надання студентам можливостей вносити зміни в нормативно-правову базу закладу;

- надання повноважень щодо організації освітніх проектів, майстер-класів, конференцій, тренінгів, а також залученні фахівців, громадських організацій з метою набуття додаткових компетентностей для ефективної професійної діяльності;

- можливості наукової співпраці на основі довіри, академічної доброчесності та усвідомленні ефективності власного дослідження для подальшого розвитку наукових здобутків в межах ОП та структурного підрозділу;

– створення окремих товариств (студентського парламенту або наукового товариства), метою роботи яких є підтримка студентства в процесі навчання, розвиток соціальних навичок та зростання наукового потенціалу спільноти;

– створення єдиного “кола спілкування”, де студенти спільно з роботодавцями та викладачами активізують співпрацю що спрямовані на зміни в освітню програму, з метою її вдосконалення та підвищення конкурентоспроможності фахівця на ринку праці.

Використана література:

1. Закон “Про вищу освіту” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Крупський Я. В., Михалевич В. М. Тлумачний словник з інформаційно-педагогічних технологій: словник. Вінниця : ВНТУ, 2010. 72 с.
3. Кузнецова Н., Кушнір В., Цихмейструк О. Звіт про результати акредитаційної експертизи освітньої програми. URL: http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5068&Itemid=92&lang=uk
4. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми (затверджено рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 29 серпня 2019 р. № 9). URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/%d0%9c%d0%b5%d1%82%d0%be%d0%b4%d0%b8%d1%87%d0%bd%d1%96-%d1%80%d0%b5%d0%ba%d0%be%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%b4%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%96%cc%88_%d0%b4%d0%bb%d1%8f-%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%bf%d0%b5%d1%80%d1%82%d1%96%d0%b2.pdf
5. Цина В. Розвиток громадянської зрілості майбутніх учителів на адаптивному етапі професійної підготовки. *Педагогічні науки*. 2017. № 69. С. 62-68.

УДК 159.955-053.4: 159.954.3

Мельничук Є. О.

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ЕЙДЕТИКИ

На сьогоднішній день формуванню критичного мислення дітей дошкільного віку у різноманітних соціальних інститутах приділяється недостатня увага. Навчити мислити критично – означає правильно поставити запитання, спрямувати увагу на об’єкт аналізу, навчити самостійно робити висновки та знаходити альтернативне рішення. В епоху цифрових технологій зростає потреба в критичній рефлексії фактів, доказів, навколишньої дійсності. Саме старший дошкільний вік є найбільш чутливим для такого розвитку. Період старшого дошкільного дитинства – підґрунтя для інтелектуального становлення особистості, період в якому формуються елементарні основи критичного мислення. Отже, розвиток елементарних основ критичного мислення старшого дошкільника – це актуальна проблема сьогодення, яка потребує прискіпливої уваги психологів, педагогів, практиків.

Питанням розвитку особистості дитини та її мислення присвячено фундаментальні праці Л. Виготського про зону найближчого розвитку, ідеї